

Prof. Dr. Lulëzim LAJÇI, Prishtinë

SKËNDERBEU DHE LUFTA E DYTË E KOSOVËS 1448*

Figura komplekse dhe shumë dimensionale e Skënderbeut ka më shumë se 500 vjet që komentohet, përshkruhet, pasqyrohet, hulumtohet shkencërisht, politikisht, nga këndvështrimet kohore të ndryshme të cilat e lartësojnë personalitetin dhe veprën e tij në vazhdimësinë historike.

Pikërisht edhe ky simpozium ku kanë ardhur shkencëtarë, politikanë, albanologë, të shteteve të ndryshme, dhe nga të gjitha trojet shqiptar, është dëshmia e rëndësisë aktuale të kësaj figure historike.

Prandaj jam tejet i gëzuar që marr pjesë, me këtë kumtesë modeste, në këtë veprimtari shumë të rëndësishme, domethënëse kushtuar heroit tonë kombëtar, Gjergj Kastriotit - Skënderbeut. Organizimi i këtij simpoziumi ka për qëllim të rikthejë në kujtesën tonë këtë figurë të madhe historike, dhe në të njëjtën kohë, të jetë edhe një kontribut për ta njohur më mirë këtë figurë të ndritshme të kombit tonë.

Ndër ngjarjet më të rëndësishme ndërkombëtare të shekullit XV hynë pa dyshim edhe Lufta e Dytë e Kosovës e tetorit të vitit 1448. Kjo ngjarje historike tërhoqi vëmendjen e shumë kronistëve, historianëve dhe njëherit la gjurmë në shumë dokumente të kohës. Këto burime të dorës së parë, në kohën më të re, u studiuan nga historianë të shumtë shqiptarë dhe të huaj. Në studimet e tyre u hodh dritë për këtë ngjarje që ka një rëndësi jo vetëm për historinë tonë

* Kumtesë e mbajtur në Simpoziumin Shkencor "Gjergj Kastrioti Skenderbeu dhe epoka e tij", Prishtinë 21 nëntor 2005.

kombëtare, por edhe më gjerë. Pikërisht disa aspekte të kësaj lufte, si Skënderbeu dhe Lufta e Dytë e Kosovës, Skënderbeu dhe marrëdhëniet e tij me Huniadin, tradhtia e Gjuragj Brankoviçit dhe "vonesa" e Skënderbeut, janë objekt trajtimi në këtë kumtesë.

Derisa rreth Luftës së Parë të Kosovës më 1389, janë ruajtur fare pak të dhëna të kohës, nga Lufta e Dytë e Kosovës kanë mbetur gjurmë të shumta në dokumente e burime shqiptare, hungareze, italiane, osmane, raguzane, serbe etj. Kur bëhet fjalë për këtë ngjarje gjithsesi është e pashmangshme edhe Kosova dhe fitorja e Gjergj Kastriotit – Skënderbeut.

Rëndësia e kësaj lufte për historinë e popullit shqiptar është se kjo luftë u zhvillua në zemër të Dardanisë, e jo në tokat e Gjuragj Brankoviçit, siç thuhej për disa dekada në tekstin "Historia e popullit shqiptar I", që u botua në Kosovë.

Po ashtu rëndësia e vendimit të "Lidhjes Shqiptare" me Skënderbeun në krye t'i dalin ndihmë Huniadit qëndron para se gjithash në faktin se këtë kohë Evropa përjetonte një nga momentet më kritike të historisë së saj mesjetare.

Armata e Perandorisë Osmane, e pajisur me një energji të pashtershme luftarake, me në krye dy sulltanët më ambicioz të Perandorisë Osmane, pasi kishin përfunduar pushtimin e Ballkanit, iu turrën Hungarisë, për ta çarë rrugën drejt Evropës Qendrore dhe Shqipërisë për të kaluar në Gadishullin Italik. Si rrjedhim, roli i popullit shqiptar në këtë situatë dramatike ishte i barabartë me atë të Hungarisë. Të dy palët, si hungarezët, të udhëhequr nga Huniadi, ashtu edhe shqiptarët të udhëhequr nga Skënderbeu, me rezistencën e tyre heroike penguan për disa dhjetëvjeçarë përparimin e sulltanëve, të parët drejt Evropës Qendrore, dhe të dytë drejt Gadishullit Italik. Madje vetë Skënderbeu ishte i vetëdijshëm se nuk luftohej vetëm për fatin e Shqipërisë, por edhe për atë të Evropës. Këtë e thotë vetë ai në një letër që ia drejtonte princit italian të Tarentit G. A. Orsinit, më 31 tetor, ku i shkruante: "Nëse unë do të isha i mundur nga turqit, sigurisht edhe Italia do ta kishte pësuar dhe si pasojë, ai zotërim që ju thoni tani se është i juaji, do të ishte i turqve". Këtë e pohon edhe kalorësi Newport, cili kishte ardhur nga Anglia e largët për të luftuar nën flamurin e Skënderbeut. Gjatë kthimit të tij ai deklaroi në Romë, në shkurt të vitit 1458: " Po të bjerë kështjella shqiptare, pushtimi i Evropës nga turqit, është i sigurt, mbasi nuk ka fuqi tjetër që ta bëjë këtë rezistencë". Pra, është e qartë se sa kohë të vazhdoi rezistenca shqiptare sulltanët osmanë nuk mundën të kalonin në Itali. Vetëm pasi

vdiq Skënderbeu dhe pasi ra Kruja (1478) dhe Shkodra (1479), ushtritë osmane zbarkuan, më 1480, në Pulje të Italisë.

Prandaj është e kuptueshme pse Skënderbeu ishte bërë për perëndimin një hero mitik i cili me sukses i bënte ballë një ushtrie të pamposhtur të asaj kohe. Historia e qytetërimit perëndimor do të ishte krejtësisht ndryshe, po qe se Skënderbeu do të merrte vendim tjetër, atë të atletit të sulltanit. Prandaj, me plotë gojë, mund të themi se roli i tij historik ishte i madh dhe vendimtar, jo vetëm se ai u bë atlet i Krishtit, por te fakti se ai nuk u bë atlet i sulltanit. Pra, lufta e tij kundër Perandorisë Osmane, e në rastin tonë, vendimi që të merr pjesë në kryqëzatën e krishterë me në krye Huniadin flet për një përcaktim të pakushtëzuar të shqiptarëve për sistemin e vlerave perëndimore.

Rrethanat ndërkombëtare dhe Lufta e Dytë Kosovës 17-19 tetor 1448

Dihet mirëfilli se prijësi hungarez Janosh Huniadi, në vitin 1446, përgatiste planin për një kryqëzatë tjetër, me të cilën kishte për qëllim t'u hakmerrej turqve për mynxyrën e Varnës së vitit 1444. Thirrjes së Huniadt për këtë kryqëzatë iu përgjigj negativisht Republika e Venedikut, me pretekst se kishte halle me Skënderbeun në Shqipëri. Po ashtu as ,Alfonsi V mbret i Aragonës, sundimtar i Napolit dhe Sicilisë, aspak nuk ishte i gatshëm të hynte në këtë aventurë luftarake me rezultate të pasigurta. Janosh Huniadi më kot i qe drejtuar Papës Nikolla i V i cili mendonte se kryqëzata duhet të shtyhej për një kohë. Huniadi këtë nuk e pranoi. Huniadi kishte dërguar emisarët e vet për ta lutur dhe bindur Gjuragj Brankoviçin që të merrte pjesë në këtë fushatë të ndershme dhe të shenjtë. Po ashtu përmes emisarëve, Huniadi e kishte bërë me dije Gjuragjin për forcat e mëdha ushtarake, që do të merrnin pjesë në këtë fushatë, për armatimet, e besojmë edhe për marrëveshjen e tij me Skënderbeun. Mirëpo Gjuragj Brankoviçi jo vetëm që nuk pranoi të merrte pjesë në këtë fushatë të botës së krishterë, por kishte dërguar urgjentisht emisarët e vet te dhëndri, pra Murati II, për ta informuar për të gjitha ato që ishin biseduar me Huniadin. Edhe burimet osmane informojnë për këtë, po jo në mënyrë të drejtpërdrejt.

Përveç Republikës së Raguzës e cila e ndihmoi kryqëzatën, me para, i vetmi qe Skënderbeu i cili iu përgjigj ftesës së Huniadt, për fushatë ushtarake kundër osmanëve. Pra, siç shihet nga i gjithë perëndimi, vetëm Skënderbeu qe i gatshëm ta ndihmonte këtë

ekspeditë. Këtë vendim të Skënderbeut e dëshmojnë një mori burimesh të kohës.

"Lidhja Shqiptare" dhe Lufta e Dytë e Kosovës e vitit 1448

Për të shqyrtuar qëndrimin që duhej të mbanin ndaj përgatitjeve ushtarake kundërosmane të J. Hunaidit, anëtarët e "Besëlidhjes Shqiptare" mbledhën kuvendin dhe vendosën që një ushtri e fuqishme e tyre të bashkohej me forcat e Huniadit për të organizuar një fushatë ushtarake të përbashkët kundër pushtuesit osman. Për realizimin e projektit të përbashkët, ushtria e Huniadit do të marshonte drejt viseve verilindore shqiptare, ku do të bashkohej me rreth 20 mijë luftëtarë shqiptarë që do t'i komandonte vetë Skënderbeu.

Përballë perspektives që hapte zhvillimin me sukses të një fushate ushtarake të përbashkët shqiptaro-hungareze, Skënderbeu hyri në bisedime me Republikën e Venedikut për t'i dhënë fund konfliktit të armatosur dhe për të normalizuar marrëdhëniet me të. Bisedimet me përfaqësuesin e Venedikut u zhvilluan në kampin ushtarak të Skënderbeut. "Besëlidhjen Shqiptare" e përfaqësonin Skënderbeu dhe Nikollë Dukagjini, ndërsa Republikën e Venedikut e përfaqësonte qeveritari i Shkodrës Paulo Loredani, dhe i dërguari i posaçëm i saj, Andrea Venerio. Në përfundim të bisedimeve u nënshkrua, më 4 tetor 1448, traktati i paqes. Sipas tij Republika e Venedikut ndër të tjera do të mbante zotërimet e saj në tokat shqiptare, duke përfshirë edhe Dejen, me disa kushte: Skënderbeut do t'i paguante çdo vit 1400 dukatë, disa anëtarë të "Besëlidhjes Shqiptare" do të kishin privilegje e favore të ndryshme, si p. sh., përjashtimin e Skënderbeut e të Gergj Arianitit nga taksat doganore për kripën e stofrat që mund të blinin në Durrës. Mirëpo disa pika të këtij traktati nuk u respektuan nga Venediku. Kështu Skënderbeut nuk iu dhanë 1400 dukatat e vitit të parë, që sipas traktatit do t'i merrte brenda 15 ditëve që të përgatitej për fushatën ushtarake të përbashkët me J. Huniadin. Ai iu drejtua edhe Raguzës për një hua në të holla që të përgatitej ushtarakisht për këtë ekspeditë, por kërkesa e tij nuk u plotësua.

Kjo paqe me venedikasit Skënderbeut i nevojitej, sepse ai më 1448, në radhë të parë dëshironte të nisej kundër osmanëve dhe me qëllim që aksionet e veta t'i harmonizojë me fushatat e ushtrisë hungareze, e cila nën komandën e Janosh Huniadit kishte depërtuar në Shumadi dhe shkonte drejt Kosovës.

Kështu, më 1448, Kosova përsëri u kthye në shesh luftërash, këtë herë midis ushtrisë hungareze të komanduar nga Janosh Huniadi dhe ushtrisë osmane të Sultan Muratit II.

Marshimi i ushtrisë së Huniadit drejt Kosovës

Duke shpresuar edhe në këtë përkrahje të Skënderbeut mëkëmbësi perandorak e orientoi ushtrinë në drejtim të Kosovës. Palca e ushtrisë së krishterë përbëhej prej hungarezëve. Krahës tyre kishte edhe një njësi ndihmëse ushtarake gjermane e çeke. Kur është fjala për aleatët e Huniadit në këtë kryqëzatë, është me mjaft me interes letra e Pasqualis Junii Sorgo, e datës 5.9.1448, nga e cila del se në Luftën e Dytë të Kosovës më 1448 morën pjesë edhe shqiptarët. Nga kjo letër dalin në shesh edhe të dhënat të tjera për këtë ngjarje. Në radhë të parë këtu bie në sy çështja e numrit të ushtrisë krishtere, që sipas Sorgos, kishte 72 mijë ushtarë. Edhe vojvoda Dan i pat dhënë 8000 ushtarë.

Me Serbinë Huniadi vepronte si me një vend armiqësor. Të gjitha qytetet dhe fshatrat, në rrugë e sipër, qenë sulmuar, shkrëtuar dhe plaçkitur. Rreziku i afërt që e shkaktonte armiku e kishte nxitur Huniadin që në fund të kalonte në marshe të gjata, të mundimshme, të cilat për një njëzet ditë e sollën në fushën e Kosovës, (e jo në Fushë Kosovë, siç thuhet zakonisht në historiografi L. L) ku më 17 tetor para syve të osmanëve, tërhiqet në kampin e fortifikuar. Lajmi për arritjen e ushtrisë hungareze për sultanin nuk ishte i panjohur, kështu që ai kishte marrë masa të ngutshme që përmes grumbullimit të përgjithshëm t'i ketë rreth vetës të gjitha forcat që kishte në trojet e Azisë dhe të Evropës. Nga Edreneja, në fushën e së cilës rëndom tubohej ushtria, Murati II personalisht ngutej kah Bullgaria, në mënyrë që të përleshë me kundërshtarin. Kësaj radhe vendi i tubimit të fuqisë ushtarake të sultanit ishte Sofja. Kështu së paku informojnë burimet osmane. Gjatë revistës që sultani u bëri trupave, kuptohet sipas burimeve osmane, gjendeshin 50.000-60.000 ushtarë. Kronistët aksidentalë, si zakonisht e teprojnë, duke rritur numrin e forcave ushtarake, madje në 150.000 njerëz, pra trefish më tepër. Nëse të dhënat osmane janë të sakta, sultani kishte arritur, të premten, më 4 tetor 1448 (më 4 shaban). Në suitën e tij ndodhej edhe Mehmet Çelebiu i cili më 1453 do të pushtoj Kostandinopojën përkatësisht Stambollin e sotëm. Sipas burimeve turke, ato kishin 50.000 deri 60.000 ushtarë. Mirëpo, nga kronikat perëndimore numri i tyre del i trefishuar. Repartet e aleancës së krishterë, sipas burimeve

perëndimore arrijnë 22.000 – 72.000 ushtarë, ndërsa sipas burimeve turke 24.000 ushtarë.

Luftimet gjatë Luftës së Dytë të Kosovës – Skënderbeu

Ndaj një fuqie kaq të madhe, Janosh Huniadi ishte shtrënguar që regjimentin e tij të 38 ta ndante në formacione të tilla që mund të kapërthente një vijë sa më të gjatë të frontit. Pas kësaj Huniadi kishte pritur ushtrinë e "Lidhjes Shqiptare" në krye me Skënderbeun. Mirëpo, Murati II i cili ishte i informuar, nga Gjuraraj Branković për të gjitha këto, e sulmoi Huniadin dhe e detyroi të hynte në luftë para kohe. Kështu forcat shqiptare ishin ende në rrugë kur filloi Lufta e Dytë në Fushën e Kosovës. Kronistët osmanë shkruajnë se të krishterët fillimisht u kishin shkaktuar humbje të mëdha osmanëve. Në përleshjet e para Muratin II e kishte shpëtuar vetëm superioriteti i ushtrisë së tij. Luftën e dyanshme e kishte qetësuar vetë nata. Ditën e nesërme sulltani kishte hedhur në luftë forca të reja artilerie dhe kur edhe këto nuk kishin pasur sukses, atëherë kishte filluar të sulmonte Huniadin nga shpina. Në këto çaste të vështira Huniadin e kishin tradhtuar edhe vllëhtë. Ata kishin dërguar ndërmjetësin e vet te Murati II dhe kishin parashtruar kushtet e veta, e pastaj kishin kaluar në anën e osmanëve. Në këtë situatë Huniadi ishte i detyruar të hiqte dorë nga lufta e mëtejshme. Në tërheqje e sipër nëpër Serbi, drejt Danubit, ai u zu rob nga Gjuraraj Branković. Sipas dëshmimeve të Giacomo di Luccariti, Gjuraraji me këtë rast kishte urdhëruar që Huniadi të mbytej në lumin Resava, dhe vetëm pas ndërhyrjes së Pasqual Sorgos, që atëherë ishte çeonik i despotit dhe ambasadorit Damiano Gjorgji, ky kishte mbetur gjallë. U lirua nga fundi i vitit, pas nënshkrimit të marrëveshjes mjaft të pakënaqshme, të cilën natyrisht papa e kishte shpallur të pavlefshme, dhe u kthye në Segedin.

Sipas F. Babingerit, 17.000 njerëz të ushtrisë së tij qenë vrarë, në mesin e të cilëve edhe lulja e bujarisë hungareze. Humbjet turke gjoja ishin dyfish më të mëdha. Disfata e Varnës dhe kjo në Fushën e Kosovës i hodhi një hije të zezë lavdisë ushtarake të Janosh Huniadit, i cili së paku më 1448 ka mundur të siguroj vetës fitore duke shpresuar në ndihmën nga Shqipëria. Vëllimi, tmerrësisht i madh, i humbjeve turke qartazi e pengoi sulltanin që të shfrytëzojë edhe më tutje fitoren dhe të ndjek armikun, i cili ishte në ikje e sipër. Ai urdhëroi që nga luftëtarët e rënë në fushëbetejë të varrosen më të merituarit, ndërsa kufomat e ushtarëve të rëndomtë të mblidhen në grumbull e të hidhen në Sitnicë, e cila nga ky akt, sipas Babingerit,

gjoja ka qenë aq e ndotur, sa që për një kohë të gjatë nga ky lumë as peshku nuk ka mund të hahet. Ajo pjesë e trupave të Huniadit e cila arriti të tërhiqet kah veriu, në rrugë e sipër sulmohej nga trupat e despotit Gjuragj Brankoviqit, të cilat edhe i plaçkitnin edhe i vritnin.

Disfata e hungarezëve dhe rrugëtimi i Skënderbeut

Këtë lajm për disfatën e ushtrisë hungareze Skënderbeu e kishte dëgjuar në kohën kur ishte duke shpërthyer, me forcën e armëve, kufirin e tokave që kishte në atë kohë Gjuragji, meqë ky i kishte mbyllur të gjitha rrugët dhe shtigjet, me të vetmin qëllim që të pamundësonte bashkimin e këtyre forcave me ato të Huniadit, në frontin e përbashkët kundër dhëndrit të tij Muratit II. Prandaj për të mos mbetur pa u dënuar për këtë krim të ndyrë, siç e cilëson Barleti Gjuragjin, Skënderbeu kishte sulmuar viset që i sundonte në atë kohë Gjuragji dhe kishte shkretuar një pjesë të tyre.

Përveç të dhënave për epilogun tragjik të aleancës së krishterëve, janë ruajtur hollësi edhe për fatin e ushtrisë së mbetur. Që këtë, del se një pjesë e trupave, pasi që kishte marrë rrugën për në jug u ndesh me Skënderbeun, dhe me këtë rast ai i kishte ndihmuar jo vetëm me të holla dhe ushqime për disa ditë me radhë por këtyre u kishte siguruar edhe anijet për të shkuar së pari në Raguzë e prej këndej në Hungari. Edhe pjesës tjetër të trupave që ishin nisur në drejtim të Hungarisë, u buzëqeshi fati, sikur pohon edhe vetë Huniadi, meqë në malet e Çiçavicës, në afërsi të Vushtrisë, u takuan me dukë Bogdanin, një stërgjysh i Pjetër Bogdanit, përmes të cilit pa vështirësi do ti shmangën rrezikut nga trupat osmane që u shkonin pas.

Bogdani i Vjetër për tradhtinë dhe pjesëmarrjen e shqiptarëve në Luftën e Dytë të Kosovës

Pasi që u zu ngoje Pjetër Bogdani, pinjoll i dukë Bogdanit të përmendur, është për të theksuar se në shtojcën e veprës kapitale “Çeta e Profetëve...” na ofron të dhëna për pjesëmarrjen e shqiptarëve në këtë luftë si dhe për tradhtinë e Gjuragj Brankoviqit. Në vazhdim citojmë një pjesë nga kjo letër ku i drejtohet Gjuraj Brankoviqit me këto fjalë: "O i pafe, kundërshtar i zotit të gjithpushtueshëm, e i fesë së Krishtit... a s'të bie në mend moti, kur u mblodhëm të gjithë bashkë, për besë dhe premtime që dhanë nder vete ne të krishterët për të bërë gjithë forcën, virtytin tonë për të vajtur, e për ta takuar zotin turk, ballë për ballë, përpara se ai të vinte në shtëpitë tona, besë dhe fe

të krishterë në të cilën kemi bërë be në Ungjijtë e Shenjtë të Tinëzot, të mbajmë benë me besë, e fe, për t'u gjetur në atë vend, që kishin caktuar ndër vete për log. Në atë bashkim që trimi Vllatko Mladenoviçi me vllahët e vet. Qe fatosi Skënderbeu me arbëreshët, që edhe tradhtia jote me të vobektit serbë, qesh edhe unë i vobekti vojvodë, me besnikët e trimat hungarezë, mbasi qe dhënë besa, e shënjuar dita për t'u gjetur në vendin e quajtur Kosovë. Unë për të mbajtur besën, e si i zellshëm, e duke dashur që ta mbajë, e ta ruajë nderin, e të mjerit krishterim, u nisa në udhë, e në kohë mbërrita në vendin që kishim thënë, ku për punët tua të shtrembra, disa prej të quajturit zotërinj më parë se të krishterë, nuk u duken në atë vend, veç ishin të panjehurat cerg, shatorre me ushtri të zotit turk, dhe përnjëherë përdori burrit, daullet, e curlet, duke dhënë shenjë për luftë, dhe përnjëherë u hipën kuajve, duke u shtyrë njerëzit e mi të vobektë, aq sa, pak më vonë, të gjithë mbetën në atë vend të vdekur, e të shprishur. Mua të vobektit vojvodë mu desh me të madhe dhunë për të ikur në male, që i thonë Çiçavica, ku për fatin tim të mire u poqa me Bogdanin, të cilin e bëra vëlla në Tenzonë, duke lutur që të më shpjerë në qytetin tënd, të Smederevës, duke kujtuar se kjo do të shikohet prej teje me të mirë, dhe se do të vijë keq për të këqijat e mia, në një mënyrë, për t'u larë tradhtia jote, ku të rashë në gjuhë, ndër këmbët tua duke qarë, e duke kallëzuar vuajtjet e mia. E ti, në vend që të më ngushëllosh, për më tepër më shire në të errëtat burgjet tua, gjykove që të më lidhin gurë në fyt, e të më mbysnin në Danub, ku nga të luturat e tregtarëve të Dubrovnikut më dha kohë ndërmjet, për të mos më dhënë kështu vdekje të shpejtë..."

Dy fjalë rreth "vonesës" së Skënderbeut në Luftën e Dytë të Kosovës të vitit 1448

Nga sa u tha më lartë se me gjithë përgatitjet për këtë luftë të përbashkët me hungarezët kundër osmanëve, forcat shqiptare nuk arritën të merrnin pjesë në këtë luftë. Rrjedhimisht trupat e Huniadit u gjenden vetëm përballë ushtrisë osmane në luftën që u zhvillua më 17-19 tetor 1448 në afërsi të Prishtinës, të cilën e humbën.

Pra, veç përgatitjeve dhe gatishmërisë së Skënderbeut, si dhe rrjedhave e pasojave të luftës në fjalë, përgjithësisht shkrimtarët, historianët unanimisht e zënë në gojë "vonimin" e shqiptarëve me Skënderbeun në krye për t'u bashkuar me trupat hungareze. Si shkak i "vonimit" të fatosit shqiptar në këtë ngjarje ndërkombëtare, për ta ndihmuar aleatin tij, konsiderohet pothuajse unanimisht se Skënderbeu

qe i penguar prej despotit serb Gjurgj Brankoviçit, aleat i dhëndrit, pra Muratit II, i cili i mbylli Skënderbeut të gjitha rrugët e shtigjet nga mund të kalonte. Një pjesë e madhe e burimeve të kohës, duke arsyetuar "vonesën" e Skënderbeut në Fushën e Kosovës, nxorën në shesh edhe pashkathtësinë e Huniadit, i cili nuk është dashur ta pranonte luftën para ardhjes së Skënderbeut në fushën e Kosovës, gjë që u mirëprit nga Murati II, i cili duke u druajtur veçanërisht përfshirjes së shqiptarëve, mezi priste të hynte në luftë.

Prandaj, ky konstatimi i cili është i pranishëm edhe në historiografinë shqiptare, citojmë: "Skënderbeu qëllimi i të cilit ishte të bashkohej me forcat hungareze, nuk u nis dot me kohë për shkak të zgjatjes së bisedimeve me venedikasit dhe pengesës që gjatë rrugës nga despoti i Serbisë..." ose Rrethimi i Sfetigradit dhe tradhtia e Gjurgj Brankoviçit i vonoi forcat shqiptare..." ose edhe më keq "...Gjurgj Brankoviçit e pengoi Skënderbeun që të kaloi nëpër tokat e veta...", siç është shënuar në tekstin e historisë së Shqipërisë, dhe në shumë studime të tjera.

Këto konstatime, që konsistojnë në vonesën e Skënderbeut në Luftën e Dytë të Kosovës (17-19 tetor 1448) mendoj se nuk qëndrojnë.

Në marrëveshjen në mes të "Lidhjes Shqiptare" dhe të Venedikut, të datës 4 tetor 1448, pos tjerash del edhe ky fakti i rëndësishëm, se Skënderbeu kërkoi 1400 dukat, në afat prej 15 ditësh, për t'iu bashkuar ekspeditës kundër Perandorisë Osmane. Po të kemi parasysh datën 4 tetor dhe 15 ditët e ardhshme të afatit për marrjen e kësaj shume nga Republika e Shën Markut, del qartë se Skënderbeu me të deleguarin e Huniadit, për të cilin informon Halkokondili, ishte marrë vesh që kjo luftë të fillonte me siguri diku pas datës 19 tetor, e jo siç ndodhi më 17-19 tetor 1448. Pra, të gjitha meritat për disfatën e Huniadit, i takojnë tradhtisë së Gjurgj Brankoviçit, por edhe tradhtisë së Danit të vllahve e kurrsezi vonesës së Skënderbeut. Sepse në kohën kur Huniadi priste në Fushën e Kosovës repartet e Skënderbeut, Murati II, i cili ishte informuar për të gjitha këto nga miku i shtëpisë (Gjurgji), e kishte detyruar Huniadin të hynte në luftë para kohe. Po të shikohen në këtë prizëm edhe të dhënat e Barletit, që kanë të bëjnë me veprimet e Skënderbeut për shpagimin e pabesisë së Gjurgjit, dhe të dhënat e tjera të Barletit, që flasin për takimin e Skënderbeut me hungarezët dhe polaket e mbetur gjallë pas asaj kërdie, për ndihmën që Skënderbeu u kishte dhënë atyre, na duken bindëse, të logjikshme dhe të pakontestueshme, po të kemi parasysh faktin se Skënderbeu në këtë kohë ishte në Kosovë.

